

Informácie

Ľudské práva, slobody a hranice ich limitácie v čase pandémie

Uplatňovanie racionálnych predpokladov pri obmedzovaní ľudských práv a slobôd

Pažitný, F.*

Úvod

Pandémia nového typu koronavírusu zasiahla svet a Slovenská republika nezostala výnimkou. Samotný boj proti pandémie priniesol viaceré otázky, ktoré súvisia s realizáciou štátnej moci voči obyvateľom žijúcim na území, na ktorom je štátna moc vykonávaná. Tieto otázky sa týkajú najmä hraníc limitácie základných ľudských práv a slobôd. Je nepochybné, že iné hranice limitácie ľudských práv a slobôd budú v štátoch, ktoré sa riadia princípmi materiálneho právneho štátu, ako v tých, ktoré sa týmito princípmi neriadia.

Cieľom nášho príspevku je zhodnotiť využívanie racionálnych predpokladov v posledných rozhodnutiach Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len *Ústavný súd SR*) a Ústavného súdu Rakúskej republiky (ďalej len *Ústavný súd RP*) pri obmedzovaní základných ľudských práv a slobôd. V prvej časti príspevku sa zameriame na využitie racionálnych predpokladov pri aplikácii testu proporcionality. V druhej časti sa pokúsime kriticky pristúpiť k rozhodnutiu Ústavného súdu SR¹ z pohľadu vyhodnotenia dôvodnosti rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu.

I. Test proporcionality a racionálne predpoklady

Ústava v čl. 1 ods. 1 deklaruje, že Slovenská republika je zvrchovaný, demokratický a právny štát. Pojem právneho štátu, ku ktorému sa Slovenská republika hlási, sa spája s koncepciou materiálneho právneho štátu. Požiadavka materiálneho právneho štátu vychádza z toho, že štát sa ma pokúsiť o spravodlivé úpravy spôsobilé vyvolať konsenzus.²

V súčasnosti Ústavný súd SR rozhoduje o súlade niektorých ustanovení zákona č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách (ďalej len *zákon o elektronických komunikáciách*) a zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia (ďalej len *zákon o ochrane verejného zdravia*) s ústavou. V oboch prípadoch už došlo

* Mgr. František Pažitný, interný doktorand, Ústav štátu a práva SAV, Bratislava.

¹ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

² BRÖSTL, A. a kol. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015. s. 47.

k pozastaveniu účinnosti niektorých ustanovení týchto zákonov. V tejto časti sa budeme venovať najmä predpokladom, ktoré musí štát pri obmedzovaní ľudských práv a slobôd naplniť, aby neboli porušené princípy materiálneho právneho štátu. Myslíme si, že tieto podmienky Ústavný súd SR vo svojom rozhodnutí³ prezentoval, preto sa zameriame na analýzu jeho postupu a pokúsime sa o komparáciu jeho názorov s názormi Ústavného súdu RP, ktorý sa taktiež venoval problematike obmedzenia ľudských práv a slobôd v čase pandémie.

Prv než prejdeme k samotnému rozhodnutiu Ústavného súdu SR, je nevyhnutné ozrejmiť, prečo v pandémii dochádza k obmedzovaniu základných práv a slobôd. Je to z dôvodu, že v podmienkach materiálneho právneho štátu existuje koncept pozitívneho záväzku štátu. Ide o povinnosť štátu realizovať kroky na ochranu základných práv a slobôd. Napríklad, ak čl. 40 Ústavy Slovenskej republiky zaručuje každému právo na ochranu zdravia, normotvorca je povinný prijať také zákony, ktoré toto právo reálne zabezpečia.⁴ Na druhej strane, pri zabezpečení práva na zdravie môže dôjsť k obmedzeniu iných základných práv a slobôd. Je preto nevyhnutné, aby štát vedel nájsť spravodlivú rovnováhu pri obmedzovaní základných práv a slobôd. Podstatou hľadania spravodlivej rovnováhy je nájsť také obmedzenie základného práva, ktoré nie je neprimerane ústretové v prospech iného základného práva.⁵

Ústavný súd SR v rozhodnutí, ktorým pozastavil účinnosť zákona o elektronických komunikáciách uvádza, že uznáva súčasnú situáciu, ktorá súvisí s prebiehajúcou pandemiou. Konštatuje, že: „*vníma zložitost' a dramatickosť aktuálnej, neustále sa vyvíjajúcej situácie v oblasti verejného zdravia a s tým spojený tlak na mocenské authority, resp. očakávania na ich konanie. Ústavný súd preto pri rozhodovaní o návrhu na pozastavenie účinnosti ustanovení zákona o elektronických komunikáciách starostlivo zvažoval potrebu ochrany základných práv a slobôd osôb dotknutých napadnutou právnou úpravou, ale aj potrebu chrániť životy a verejné zdravie.*“⁶ Mohli by sme teda povedať, že Ústavný súd SR rešpektuje pozitívny záväzok štátu, ktorý realizuje štát pri boji proti šíreniu koronavírusu, na druhej strane nájdenie spravodlivej rovnováhy obmedzenia základného práva a slobody je preňho rovnako dôležité.

Predmetom napadnutých ustanovení je umožnenie plošného zberu a individualizované sprístupnenie identifikačných a lokalizačných údajov. Tento plošný zber má byť realizovaný predovšetkým poskytovateľmi elektronických služieb, ktorí majú tieto údaje sprístupňovať Úradu verejného zdravotníctva Slovenskej republiky.⁷ Ústavný súd SR v spomenutom rozhodnutí konštatoval, že tento stav predstavuje zásah do práva na súkromie, no na druhej strane toto právo nie je absolútne a je možné ho obmedziť.⁸ Toto obmedzenie je možné len v prípade, že sú splnené podmienky, ktoré predpokladá test proporcionality. Test proporcionality vychádza z princípu proporcionality, ktorý je jed-

³ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020.

⁴ SVÁK, J. a kol. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. Bratislava : PEVŠ, 2009, s. 421.

⁵ DRGONEC, J. *Ústavné právo hmotné*. Bratislava : C. H. Beck, 2018, s. 104.

⁶ Bod 42 rozhodnutia Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020.

⁷ Bližšie pozri § 63 ods. 18 a nasl. zákona o elektronických komunikáciách.

⁸ Pozri bod 70 rozhodnutia Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020.

ným zo základných princípov materiálneho právneho štátu.⁹ Na to, aby obmedzenie základného práva a slobody prešlo testom proporcionality, musia byť splnené štyri subtesty, ktorými sú: test legality, vhodnosti, nevyhnutnosti, primeranosti. Inak povedané, môže prísť k obmedzeniu základného práva a slobody zákonom alebo na základe zákona, ale obmedzenie nesmie byť samoúčelné a musí sledovať cieľ, ktorý je dostatočne dôležitý, a neexistuje iná, menej drastická možnosť obmedzenia, ktorou by bolo možné daný cieľ dosiahnuť, pričom je dôležité vyhodnotiť, či právna norma neprináša viac negatívnych dôsledkov ako pozitíva, ktoré spočívajú v presadení verejného záujmu.¹⁰ Myslíme si, že orgán, ktorý prijíma zákonné alebo podzákonné opatrenia, musí v zmysle uvedeného testu proporcionality vychádzať z racionálnych predpokladov, ktoré nám dávajú odpoveď na otázky týkajúce sa dôležitosti sledovaného cieľa či vyhodnotenia negatívnych dôsledkov obmedzenia základného práva alebo slobody. Tieto racionálne predpoklady môžu predstavovať údaje napríklad o počte úmrtí na koronavírus, počte hospitalizovaných, počte ohnisk nákazy a pod., ako aj záruky štátu, ktorými sa má zabrániť zneužívaniu právomocí, ktoré štát zveruje svojim orgánom.

Ústavný súd SR v spomínanom rozhodnutí prichádza so zárukami, ktoré majú zabezpečiť minimalizáciu negatívnych dôsledkov zberu a sprístupnenia identifikačných a lokalizačných údajov. Ide o nasledujúce záruky: a) subsidiarita používania získaných údajov, b) jasné vymedzenie účelu použitia daných údajov, c) kvalitný dohľad zo strany súdu alebo iných nezávislých inštitúcií, d) zabezpečenie mimoriadne vysokej úrovne ochrany a bezpečnosti, e) časovo podmienené zničenie údajov, f) vyrozumienie dotknutých osôb.¹¹ Tieto záruky vyplývajú tak z rozhodnutí, Súdneho dvora Európskej únie, ako aj z rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR.¹² Najväčšou výhradou je skutočnosť, že uvedené záruky nie sú v zákone garantované, pričom Ústavný súd SR zdôrazňuje, že garancia týchto záruk v podzákonných právnych predpisoch nestačí. Uvedené záruky považujeme za racionálne predpoklady možného obmedzenia práva na súkromie, pretože minimalizujú možné negatívne dosahy zberu uvedených údajov, ktorými je napríklad ich zneužitie.

Okrem uvedených záruk Ústavný súd SR uvádza: „Z akademickej literatúry a skúseností iných krajín je zároveň zrejmé, že nasadenie technológií je veľmi dôležitým nástrojom, ktorý pomáha znížiť reprodukčnú silu vírusu,“ pričom vychádza z dostupných vedeckých štúdií.¹³ To znamená, že uvedené zákonné opatrenie môže zahŕňať racionálny predpoklad, ktorý musí byť prítomný pri obmedzovaní ľudských práv a základných slobôd. Poznamenávame, že tento racionálny predpoklad ešte Ústavným súdom SR nebol hlbšie skúmaný, keďže Ústavný súd SR rozhodoval zatiaľ len o pozastavení účinnosti

⁹ BRÖSTL, A. a kol. *Ústavné právo Slovenskej republiky*. 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015, s. 47.

¹⁰ CIBULKA, Ľ a kol. *Ústavné právo Slovenskej republiky (štátoveda)*. Bratislava : PraF UK, 2013, s. 161 – 162.

¹¹ Pozri bod 86 rozhodnutia Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020.

¹² Ide napríklad o rozhodnutia sp. zn. PL. ÚS 10/2014, Digital Rights Ireland Ltd; C-293/12 a C-594/12.

¹³ V bode 71 rozhodnutia Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020, súd uvádza štúdiu, ktorej autorom je FERRETI, L. a kol. *Quantifying SARS-CoV-2 transmission suggests epidemic control with digital contact tracing*, Science (2020).

a zameril sa na skúmanie zakotvenia záruk, ktoré sme spomenuli vyššie. Sme presvedčení, že na základe dostupnej vedeckej štúdie, ktorú uvádza aj Ústavný súd SR, môžeme konštatovať, že racionálny predpoklad je v danom prípade naplnený. Domnievame sa, že ak by štát v zákone garantoval uvedené záruky, tak by nedošlo k pozastaveniu účinnosti zákona, a napadnuté ustanovenia v zákone o elektronických komunikáciách by pohodlne prešli testom proporcionality.

Ústavný súd RP sa taktiež venoval ústavnosti zákonných i podzákonných opatrení, ktorými sa má zamedziť šíreniu koronavírusu, pričom rovnako sa musel vyrovnat' s hranicami limitácie ľudských práv a slobôd. Z jeho rozhodnutí¹⁴ taktiež vyplýva porozumenie vážnosti situácie, ktorá tu v súvislosti s pandémiou vznikla. Na druhej strane, taktiež aplikuje vyššie spomenutý test proporcionality. Síce sa nevenuje otázke zberu údajov a ich následnému sprístupňovaniu, no jeho argumentácia spojená s hranicami obmedzovania ľudských práv a slobôd je využiteľná aj v našom prípade. Uvádza, že je možné obmedziť ľudské práva a slobody, avšak každé jedno obmedzenie musí sledovať oprávnený verejný záujem (napríklad ochrana verejného zdravia) a musí byť primerané.

Ústavný súd RP rozoberal ústavnosť opatrenia, ktorým rakúske ministerstvo sociálnych vecí, zdravotníctva, starostlivosti a ochrany spotrebiteľa (ďalej len *rakúske ministerstvo zdravotníctva*) vyňalo zo zákazu otvorenia prevádzok prevádzky, ktorých zákaznicka časť nepresiahla 400 m². Inak povedané, prevádzky, ktoré majú prevádzkovú plochu, v ktorej sa pohybujú zákazníci, väčšiu ako 400 m², mali ostať zatvorené. V rozhodnutí Ústavného súdu RP je požiadavka, ktorá zahŕňa nami spomínaný racionálny predpoklad nasledujúcim spôsobom: „*Minister zdravotníctva – zodpovedný v tomto prípade – musí na jednej strane objasniť, na základe ktorých informácií prijal rozhodnutie a akým spôsobom realizoval zváženie verejného záujmu so záujmami dotknutých osôb chránených ústavnými právami. Z vyhlášky však nie je zrejmé, ktoré okolnosti viedli ministra zdravotníctva k jeho rozhodnutiu. Na posúdenie, či vyhláška je v súlade so zákonnými požiadavkami, je však pre ústavný súd rozhodujúca príslušná dokumentácia.*“¹⁵ Rakúske ministerstvo zdravotníctva musí vychádzať z racionálnych predpokladov. V tomto prípade by bol racionálny predpoklad, že v prevádzkach nad 400 m² je násobne väčší počet výskytov nákazy ako v prevádzkach pod 400 m². Tento predpoklad Ústavný súd RP hľadal v príslušnej dokumentácii k predmetnému opatreniu. Keďže tu tento racionálny predpoklad absentoval, nemohol dospieť k inému záveru, akým bolo konštatovanie nezákonnosti daného opatrenia.

Z oboch rozhodnutí ústavných súdov je teda zrejmé, že aj napriek pandémie, hoci je situácia vážna, je nevyhnutné aplikovať test proporcionality a pri prijímaní opatrení je potrebné vždy vychádzať z racionálnych predpokladov. V prípade Ústavného súdu SR sú to napr. záruky, ktoré sú rozumnou zábezpekou pred možným zneužitím štátnej moci, na druhej strane sú to konkrétne údaje, z ktorých vyplýva, že technické prostriedky sú významným faktorom pri boji so šíriacim sa koronavírusom. V prípade Ústavného súdu RP sú takýmto racionálnym predpokladom údaje v príslušnej dokumentácii k opatreniu rakúskeho ministerstva zdravotníctva.

¹⁴ Ide o rozhodnutia Ústavného súdu RP: VfGH G 202/2020, VfGH V 411/2020, VfGH V 363/2020.

¹⁵ Z rozhodnutia Ústavného súdu RP VfGH V 411/2020.

II. Núdzový stav a racionálne predpoklady

V tejto časti by sme upriamili pozornosť na argumentáciu Ústavného súdu SR, ktorú využil vo svojom rozhodnutí¹⁶, ktoré sa týkalo posudzovania ústavnosti rozhodnutia vlády o vyhlásení núdzového stavu, ku ktorému došlo dňa 30. 9. 2020. V danom prípade vláda uznesením vyhlásila na základe čl. 5 ústavného zákona č. 227/2002 o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu núdzový stav na 45 dní, pričom uznesenie bližšie nešpecifikovalo opatrenia, ktoré v súvislosti s núdzovým stavom prijíma. Na Ústavný súd SR sa obrátila skupina poslancov Národnej rady Slovenskej republiky, ako aj Generálna prokuratúra, a žiadali Ústavný súd SR o preskúmanie vládneho rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu v zmysle čl. 129 ods. 6 ústavy.

Núdzový stav umožňuje vláde prijímať opatrenia, ktorými sa obmedzujú základné práva a slobody. Inak povedané, v tomto stave môže vláda realizovať kroky, ktoré za normálnych okolností realizovať nemôže. Z tohto dôvodu sme sa rozhodli, že problematiku núdzového stavu zahrnieme do tohto príspevku. V rozhodnutí, v ktorom Ústavný súd SR pozastavil účinnosti niektorých ustanovení zákona o elektronických komunikáciách, konštatoval, že neexistujú okolnosti, keď by nemali byť rešpektované princípy materiálneho právneho štátu. Inak to nie je ani v rozhodnutí, ktorým rozhodoval o ústavnosti rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu. V predmetnom rozhodnutí je to vyjadrené nasledujúcim spôsobom: „*Táto pozícia ústavného zákona o bezpečnosti štátu vyjadruje, že sa aplikuje ojedinele, len v skutočne potrebných situáciách, avšak zároveň umocňuje právnu istotu tým, že je vopred jasné, ako bude štátna moc v osobitných situáciách postupovať. Ústava a ústavný zákon o bezpečnosti štátu tak sledujú, aby bol »za každú cenu« zachovaný právny štát.*“¹⁷

Na tomto mieste nechceme byť kritickí k prieskumu, ktorý sa týkal formálnych náležitostí rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu, pretože sa stotožňujeme s názorom Ústavného súdu SR. Myslíme si však, že pri posudzovaní dôvodnosti rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu mal ísť Ústavný súd SR hlbšie. Racionálne predpoklady sú slovné spojenie, ktoré sme v tomto príspevku viackrát spomenuli. Podľa nášho názoru boli tieto predpoklady Ústavným súdom SR skúmané nedostatočne. Ústavný súd SR mohol ísť podstatne ďalej, no obmedzil sa len konštatovaním, že „*vláda je v lepšej pozícii posúdiť potrebu vyhlásiť núdzový stav a v tej súvislosti disponuje primeranou mierou politického uváženia. Túto skutočnosť akceptuje aj generálny prokurátor. Vláda, a nie súdna moc nesie primárnu zodpovednosť za bezpečnostnú situáciu v krajine.*“¹⁸ V zásade je možné s uvedenou konštatáciou súhlasiť, ale uvedené nebráni Ústavnému súdu SR, aby racionálne predpoklady skúmal a následne svoje závery a pohľady uviedol v odôvodnení rozhodnutia. Ústavný súd SR pravidelne prízvukuje, že rozhodnutia všeobecných súdov musia byť presvedčivé: „*Všeobecný súd musí dbať tiež na celkovú presvedčivosť rozhodnutia, teda inými slovami na to, aby premisy zvolené v rozhodnutí, rovnako*

¹⁶ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020.

¹⁷ Tamtiež, bod 41.

¹⁸ Tamtiež, bod 71.

ako závery, ku ktorým na základe týchto premís došiel, boli pre širšiu právnickú (ale aj laickú) verejnosť prijateľné, racionálne, ale v neposlednom rade aj spravodlivé a presvedčivé.¹⁹ Myslíme si, že z pohľadu presvedčivosti mohlo byť odôvodnenie určite na vyššej kvalitatívnej úrovni, ak by sa Ústavný súd SR neobmedzil len na to, že vláda je tým orgánom, ktorý disponuje primeranou mierou politického zväzenia.

Netvrdíme, že racionálne predpoklady v danom prípade neexistujú a vláda koná svojvoľne a Ústavný súd SR rozhodol arbitrárne. Myslíme si však, že by bolo správnejšie, aby Ústavný súd SR pre posilnenie dôvery laickej verejnosti v štát a jeho inštitúcie urobil v tomto smere viac. Uvedený stav môže posilňovať nástup extrémistických síl, ktoré žijú zo slabnúcej dôvery v štát a jeho inštitúcie a predstavujú pre ľudské práva a slobody oveľa horšie nebezpečenstvá ako samotná pandémia. Nejde tu však len o samotnú dôveru občanov v štát a inštitúcie. V prípade hlbšieho prieskumu dôvodnosti rozhodnutia o vyhlásení núdzového stavu môže ísť aj o spoluprácu a kooperáciu Ústavného súdu SR s vládou, pričom vláda môže mať väčšiu právnu istotu vo svojich krokoch, ktoré realizuje v boji proti šíreniu koronavírusu. Takáto spolupráca je typická pre krízové situácie a ide o spoluprácu v spoločnom ústavnom projekte.²⁰ Obdobne uvedené myšlienky zastáva aj sudca Ústavného súdu SR Peter Straka vo svojom odlišnom stanovisku k predmetnému rozhodnutiu: „Aj napriek veľmi krátkej lehote som toho názoru, že otázka vyhlásenia núdzového stavu by si zaslúžila rozsiahlejšiu analýzu a širší diskurz. Pod tým však nemám na mysli snahu o hľadanie protizákonnosti a protiústavnosti za každú cenu, ale práve naopak. Vidím za tým úprimnú snahu preskúmať rozhodnutia štátu „o nás všetkých“ čo najširokospektrálnejšie, v rámci možností, ktoré nám doba desať dní ponúka.“²¹

V tejto časti sme taktiež ponúkli argumenty, ktoré je potrebné brať do úvahy, ak ide o obmedzovanie ľudských práv a slobôd, teda rozhodovanie „o nás všetkých“. Aj v tomto prípade sa ukazuje, že racionálne predpoklady je nielen nesmierne dôležité hľadať, ale je vždy potrebné prezentovať ich v odôvodnení rozhodnutia. Z tohto dôvodu sme presvedčení, že Ústavný súd SR mal a mohol pri skúmaní racionálnych predpokladov urobiť viac.

Záver

Ako sme uviedli v úvode, cieľom príspevku bolo vyhodnotiť využívanie racionálnych predpokladov pri obmedzovaní základných práv a slobôd. Zo spomínaných rozhodnutí je zrejmé, že tieto predpoklady musia byť naplnené v prípade akéhokoľvek obmedzenia ľudského práva a slobody bez ohľadu na to, či aktuálne „zúri“ pandémia alebo je tu iná okolnosť, pri ktorej sú narušené bezpečnosť štátu alebo verejné zdravie. Princípy materiálneho právneho štátu musia platiť za každých okolností. Práve spomínané racionálne predpoklady môžeme považovať za istú hranicu limitácie ľudských práv a základných slobôd, pričom Ústavný súd SR by mal vždy tieto predpoklady skúmať a vyhodnocovať, ako aj ich spomenúť vo svojom rozhodnutí, pretože to zvyšuje jeho presvedčivosť.

¹⁹ Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. I. ÚS 402/08.

²⁰ DYZENHAUS, D. *State of Emergency*. In Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law. Oxford, 2012, s. 461.

²¹ STRAKA, P. Odlišné stanovisko k rozhodnutiu Ústavného súdu PL ÚS 22/2020, s. 3.

Racionálne predpoklady predstavujú aj istú podmienku, aby štát vedel nájsť spravodlivú rovnováhu, ktorú sme uviedli vyššie. Sme presvedčení, že je priam nemožné nájsť spravodlivú rovnováhu obmedzenia základných práv a slobôd bez stanovenia racionálnych predpokladov. Inak povedané, tam kde nie je racionálny predpoklad, nemôže byť ani spravodlivá rovnováha obmedzenia základného práva a slobody.

Okrem uvedeného sa ukazuje, že v krízových situáciách je nevyhnutá spolupráca ústavných orgánov v rámci spoločného ústavného projektu, pričom práve túto spoluprácu vnímame ako prvok racionality, ktorý v konečnom dôsledku vedie k menšiemu obmedzovaniu ľudských práv a slobôd. Je prítomná zvýšená dôvera občanov v inštitúcie a štát, čo nakoniec vedie k rešpektovaniu opatrení, čo znamená efektívnejšie zvládnutie pandémie. V neposlednom rade spomíname aj menší priestor na vnášanie pochybností zo strany extrémistických častí spoločnosti.

Ľudské práva a slobody to v čase pandémie nemajú ľahké, no sme presvedčení, že pri využívaní racionálnych predpokladov pri prijímaní akéhokoľvek rozhodnutia môžeme dosiahnuť stav, v ktorom ľudské práva a slobody budú obmedzované v čo najmenšej miere.

Literatúra

Monografie

- BRÖSTL, A. a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky, 3. vyd. Plzeň : Aleš Čeněk, 2015, 423 s.
CIBULKA, L a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky (štátoveda). Bratislava : PraF UK, 2013, 279 s.
DYZENHAUS, D. State of Emergency. In Oxford Handbook of Comparative Constitutional Law. Oxford, 2012, 1424 s.
DRGONEC, J. Ústavné právo hmotné. Bratislava : C. H. Beck, 2018, 506 s.
FERRETI, L. a kol. Quantifying SARS-CoV-2 transmission suggests epidemic control with digital contact tracing, Science (2020), 16 s.
SVÁK, J. a kol. Ústavné právo Slovenskej republiky. Bratislava : PEVŠ, 2009, 977 s.

Rozhodnutia súdov

- Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 13/2020
Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 22/2020
Rozhodnutie Ústavného súdu SR I. sp. zn. I. ÚS 402/08
Rozhodnutie Ústavného súdu SR sp. zn. PL. ÚS 10/2014
Rozhodnutie Ústavného súdu RP VfGH G 202/2020
Rozhodnutie Ústavného súdu RP VfGH V 411/2020
Rozhodnutie Ústavného súdu RP VfGH V 363/2020
Rozhodnutie Súdneho dvora Európskej únie vo veci Digital Rights Ireland Ltd; C-293/12 a C-594/12

Právna úprava

- Ústavný zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
Ústavný zákon č. 227/2002 Z. z. o bezpečnosti štátu v čase vojny, vojnového stavu, výnimočného stavu a núdzového stavu
Zákon č. 351/2011 Z. z. o elektronických komunikáciách
Zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia

Ostatné

- STRAKA, P. Odlišné stanovisko k rozhodnutiu Ústavného súdu PL ÚS 22/2020, 12 s.